

Ο ΘΕΟΣ ΕΙΝΑΙ ΝΕΚΡΟΣ

Ανθρωπιστικός Ορθολογισμός και Θεολογία: Η προοπτική της απελευθέρωσης και οι δούλοι του Θεού

Πριν προχωρήσουμε στην ανάλυση είναι αναγκαίο νομίζω να διευκρινίσουμε ορισμένους όρους που χρησιμοποιούνται σχετικά χαλαρά και γενικόλογα αυξάνοντας έτσι την ήδη υπάρχουσα σύγχυση και ασάφεια. Για περισσότερο από 2,000 χρόνια ο όρος Θεός σήμαινε μια μεταφυσική ανώτερη εξουσία πάνω από τον άνθρωπο.

Ο Εβραϊκός Θεός τον οποίον κληρονόμησαν οι Χριστιανοί και οι μουσουλμάνοι είναι ξεκάθαρα ένας αφέντης Θεός. Και ούτε ο Χριστός ούτε ο Μωάμεθ κήρυξαν ποτέ το τέλος της απόλυτης εξουσίας του Θεού.

Ούτε και οι θρησκείες που άφησαν πίσω τους αμφισβήτησαν αυτή την εξουσία - η χριστιανική παράδοση είναι γεμάτη από αναφορές στον «Κύριο» και στους «δούλους» του. Το Ισλάμ το ίδιο σημαίνει «υποταγή». Κατά συνέπεια η σημερινή προσπάθεια ορισμένων κινημάτων θρησκευτικής αναβίωσης να μας παρουσιάσουν ένα πιο γλυκό, ανθρώπινο Θεό είναι όχι απλά καινοτομία αλλά και ρήξη με την θρησκευτική παράδοση ολόκληρων χιλιετηρίδων. Και είναι ακριβώς αυτή η ρήξη που αξίζει να ερμηνευτεί και να αναγνωριστεί.

Ο δεύτερος όρος που χρειάζεται διευκρίνιση είναι ο Ορθολογισμός. Ο ορθολογισμός είναι ο κατ' εξοχήν μη-θρησκευτικός τρόπος αντίληψης, κατανόησης και παρέμβασης στην πραγματικότητα ο οποίος στηρίζεται στην δυνατότητα του ανθρώπου να συνδυάζει λογικά τα ερεθίσματα των αισθήσεων του, να θέτει στόχους και να καθορίζει τα μέσα για την επίτευξη αυτών των στόχων. Το 18ο και 19ο αιώνα ο ορθολογισμός και η επιστήμη σαν η πρακτική του εφαρμογή, εθεωρούνταν σαν το όπλο της ανθρώπινης ελευθερίας ενάντια στον σκοταδισμό και τις προκαταλήψεις. Αυτή, ωστόσο, η απελευθερωτική αιχμή του ορθολογισμού έχει περάσει σε δεύτερη μοίρα αυτόν τον αιώνα μπροστά στην απόλυτη επικράτηση ενός «επιστημονισμού» που αναδείχθηκε το ίδιο ιδεολογικός και το ίδιο πειθήνιο όργανο της εξουσίας όπως η θρησκεία στο παρελθόν. Όπως έχει αναλύσει αυτή τη «διαλεκτική του Ορθού Λόγου» η σχολή της Φραγκφούρτης από το 1930, θα πρέπει κανονικά να μιλούμε για 2 ειδών ορθολογισμό - **ένα απελευθερωτικό ορθολογισμό** (που εκφράζεται ιδιαίτερα απ' την επαναστατική θεωρία του 19ου αιώνα για την απελευθερωτική προοπτική της γνώσης, της τεχνολογίας και της μόρφωσης και ένα **χειραγωγικό-καταπιεστικό Ορθολογισμό** (που εκφράζεται απ' τον «επιστημονισμό», την ιδεολογία της Ορθολογικής εξουσίας, της Ορθολογικής επιχείρησης κλπ).

= Όταν μιλούμε λοιπόν σήμερα για θρησκευτικό αίσθημα αναφερόμαστε αναπόφευκτα στη σύγκρουση των πιο πάνω κοιμοθεωριών - της Θεολογικής και της ορθολογικής.

Η αναβίωση: Κοινωνικοί διαχωρισμοί, αντίδραση στη Μοντέρνα εποχή και μεταφυσική απόδραση

Η αναβίωση του θρησκευτικού αισθήματος είναι πραγματικότητα. Θα πρέπει να εθελοτυφλεί κανείς για να μην αναγνωρίσει την «επιστροφή» ενός φαινομένου το οποίο η ορθολογική σκέψη είχε ενταφιάσει από καιρό. Τα παραδείγματα που αναφέρονται, στην ερώτηση, τονίζουν ωστόσο και ένα έντονο διαχωρισμό ανάμεσα σε μια μεταρρυθμιστική (ή ακόμα και ριζοσπαστική) τάση και μια συντηρητική που τείνει προς το νεοφασισμό. Και είναι σημαντική αυτή η αφετηρία - ότι δηλαδή τα θρησκευτικά κινήματα αναβίωσης σήμερα εκφράζουν ουσιαστικά κοινωνικές αντιφάσεις και όχι απλά μυστικιστικές τάσεις.

Στη Λατινική Αμερική λ.χ. τα ριζοσπαστικά κοινωνικά κινήματα είναι έντονα επηρεασμένα απ' την καθολική «Θεολογία της απελευθέρωσης» ενώ ο Ισλαμικός ριζοσπαστισμός εμφανίζεται σαν μια νέα κριτική απέναντι στη διαφθορά των κατεστημένων του Αραβικού κόσμου (Αίγυπτος, Αλγερία) και σαν αντίδραση στο δυτικό πολιτιστικό Ιμπεριαλισμό. Ταυτόχρονα, βέβαια, ο Ισλαμισμός εκπροσωπεί και τα πιο συντηρητικά, φασιστοειδή ρεύματα σ' αυτές τις χώρες όσον αφορά την αντιμετώπιση των γυναικών, των ανθρωπίνων δικαιωμάτων κλπ. Αν πάρουμε τον προτεσταντικό κόσμο, οι τάσεις είναι επίσης ετερογενείς - από τη μια υπάρχουν οι Fundamentalists που αποτέλεσαν τον «στρατό» της ακροδεξιάς που έκλεξε τον Ρήγκαν τη δεκαετία του '80 και απ' την άλλη οι «μεταρρυθμιστές» που αγωνίζονται για να γίνουν δεχτοί στην εκκλησία, οι γυναίκες και οι ομοφυλόφιλοι σαν ιερείς και για την προσαρμογή του ίδιου του θρησκευτικού δόγματος στη σύγχρονη πραγματικότητα.

Από μια κοινωνιολογική σκοπιά η στροφή στη θρησκεία, ή η αναζήτηση νοήματος στην θρησκεία μπορεί να ειπωθεί σαν αντίδραση στην αυξανόμενη μηχανοποίηση της ζωής. Σε μια εποχή που τα πάντα γραφειοκρατικοποιούνται, που η ζωή μετριέται με την κατανάλωση λεπτών, που οι άνθρωποι έχουν καταντήσει αριθμοί στα κρατικά αρχεία και παθητικοί δέκτες μιας πρωτοφανής σημειολογικής επίθεσης από τις διαφημίσεις, τότε η απόδραση ή η αναζήτηση μιας πνευματικής ή πνευματιστικής διάστασης είναι αναπόφευκτη. Στον πνευματικό θρησκευτικό κόσμο, θα μπορούσε να πει κανείς, ο άνθρωπος βρίσκει κάποιο κομμάτι του εαυτού του που δεν μετριέται, δεν καταναλώνεται, δεν εξαγοράζεται και δεν πουλιέται. Θα μπορούσε να προσθέσει κανένας και την ίδια την μεταμοντέρνα κατάσταση με την κατάρρευση της αίσθησης της ολότητας, τη συνεχή μετακίνηση, την αίσθηση των ασταθών (εσωτερικών και εξωτερικών) συνόρων, σαν παράγοντες που οδηγούν σ' αυτήν την αναβίωση.

Δεν θα ήθελα (δεν με ενδιαφέρει και δεν ξέρω) να αμφισβητήσω το γεγονός ότι υπάρχει μια πνευματιστική διάσταση στην ανθρώπινη εμπειρία. Είναι φανερό ότι πολλοί άνθρωποι (ασκητές ή θρησκευόμενοι στην καθημερινή ζωή) την βρίσκουν μέσα σε κόσμους φανταστικούς, μεταφυσικούς υποσυνείδητους. Θα ήταν αδιανόητο να αμφισβητήσει κανείς την εμπειρία αυτών των ανθρώπων - ιδιαίτερα αν υπήρξαν κάποτε ή είναι ακόμα φίλοι, ή «σύντροφοι» σε κάποιο μυστήριο ταξίδι προς το επίγειο όνειρο. Και είναι απλό κοινωνιολογικό γεγονός ότι σε περιόδους γρήγορης κοινωνικής αλλαγής (όπως η σημερινή) η καταφυγή σε τέτοιους εσωτερικούς κόσμους απόδρασης ή έκστασης θα είναι πιο μεγάλη. Και είναι επίσης γεγονός ότι τα θρησκευτικά κινήματα μετατρέπονται εύκολα σε κινήματα «εγωιστικής» αποχής απ' τα κοινά ή ακόμα και σε φασιστικές αντιδραστικές κινήσεις. Θα ήταν ωστόσο υπερβολικό να το θέσει κανείς σαν γενική αρχή ότι κάθε θρησκευτικό κίνημα είναι αντιδραστικό. Ούτε η Ιστορία, ούτε η κοινωνιολογία τεκμηριώνουν τέτοια άποψη.

Ο θάνατος του Θεού

Ωστόσο και έχοντας πει τα πιο πάνω δε βλέπω κανένα λόγο να αμφισβητήσω το απόφθεγμα του Νίτσε, «ο Θεός είναι νεκρός». Φυσικά ο Θεός σαν υπέρτατη οντότητα δεν υπήρξε ποτέ. Είναι γελοίο να πιστεύει κανείς ότι είναι δυνατόν να υπάρχει ένας και μοναδικός Θεός ο οποίος έστειλε στους μεν το Βούδα, στους άλλους τον Μωάμεθ, στους άλλους το Χριστό (και πάει λέγοντας) και είπε σε όλους ότι μόνο αυτοί έχουν δίκιο. Ή ο Θεός παίζει μακάβρια παιχνίδια και λέει ψέματα στους ανθρώπους φανατίζοντας τους με αλληλοσυγκρουόμενα δόγματα ή απλά ο Θεός είναι ένα δημιούργημα του ανθρώπου στην προσπάθεια του να κατανοήσει και να δώσει νόημα στον κόσμο. Ναι ο Μαρξ είχε δίκιο - για αιώνες η θρησκεία «ήταν ο αναστεναγμός της καταπιεσμένης ύπαρξης». Ο Θεός ήταν πάντα ένα σύμβολο και όσο και αν ζούμε σε μια εποχή που ο ορθολογισμός, η επιστήμη και ο Διαφωτισμός αμφισβητούνται (και ορθώς) για την ολοκληρωτική τους πρακτική, θα ήταν ανόητο να παραγνωρίσουμε την «άλλη» διάσταση του ορθολογισμού - την απελευθερωτική, την δυνατότητα απελευθέρωσης του ανθρώπου απ' την ανάγκη, την προκατάληψη, την άγνοια, τη δουλοπρέπεια που καλλιέργησε για αιώνες, η παραδοσιακή θρησκευτική κουλτούρα. Δεν υπάρχει κανένας λόγος να

πετάξουμε και το «μωρό» της προόδου-απελευθέρωσης μαζί με «τα νερά» του ορθολογισμού της χειραγώγησης-καταπίεσης.

Ο Θεός πέθανε γιατί απλά στην Μοντέρνα εποχή, οι κοινωνικές και τεχνολογικές αλλαγές έκαναν αυτό το πολιτιστικό σύμβολο και αυτό «τον αναστεναγμό» περιττό για ολόκληρη την κοινωνία. Ουσιαστικά ο «παράδεισος» μετακόμισε στη γη όχι σαν πραγματικότητα, αλλά σαν προοπτική. Ίσως η ανθρωπότητα να μην καταφέρει ποτέ να φτιάξει ένα κόσμο «καλό, δίκαιο και ωραίο» όπως ονειρεύτηκε για 200 χρόνια η κοινωνική Επανάσταση. Αλλά, ή θα φτιάξουμε ένα καλύτερο κόσμο εδώ και τώρα ή θα καταστρέψουμε τον πλανήτη τελείως. Ο άνθρωπος έχει γίνει κυρίαρχος της φύσης - ούτε η γεωγραφία, ούτε η βαρύτητα τον εμποδίζουν πλέον να ζει και να ταξιδεύει σ' ένα παγκόσμιο χωριό. Αν δεν καταφέρει να οργανώσει μια κοινωνία αντάξια των τεχνολογικών του επιτευγμάτων και αν δεν συνειδητοποιήσει ότι δεν μπορεί να ζει πάνω απ' τη φύση σαν αφέντης -σαν Θεός- αν δεν καταλάβει δηλαδή την Ιστορική πρόκληση να φτιάξει μια ανθρώπινη κοινωνία μέσα στη φύση τότε θα είναι άξιος της μοίρας του. Και κανένας Θεός δεν μπορεί να κάνει τίποτα γι' αυτό. Ο Κάμυ το έθεσε καθαρά: «Ζούμε σε μια εποχή χωρίς ιερό» και δεν μπορούμε να νεκραναστήσουμε το Θεό. Η πραγματική πρόκληση είναι να φτιάξουμε μια ηθική, ένα πολιτισμό ανθρώπινο - μια παγκόσμια κουλτούρα που θα στηρίζεται στο σεβασμό του άλλου, στο ανθρώπινο μέτρο, στην ανθρώπινη ευθύνη. Αυτός είναι ο έρωτας και το πάθος για τον πραγματικό κόσμο. Και αυτή την πρόκληση, αυτόν τον έρωτα δεν θα τον καταξιώσουν μόνο κινήματα και πολιτικές επαναστάσεις. Αυτό είναι η πρόκληση για μια νέα καθημερινότητα - για μια νέα ζωή.

Η εγκοσμίκευση η και ο ενταφιασμός του Θεού

Οι αναβιώσεις του θρησκευτικού πνεύματος είναι με ένα παράδοξο τρόπο η επιβεβαίωση του θανάτου του Θεού. Αν αναλύσει κανείς ρεαλιστικά τα θρησκευτικά κινήματα (και όχι απλά τις αποδράσεις στον εσωτερικό κόσμο των ατόμων) θα προσέξει ίσως τα σημάδια μιας βαθύτερης κοινωνιολογικής διαδικασίας - της ορθολογικοποίησης και της διαδικασίας εγκοσμίκευσης - εκμοντερνισμού των θρησκειών. Αυτή την τάση μπορεί κανείς να τη δει εξετάζοντας τους 3 κύριους «τύπους - ομάδες» θρησκευτικής αναβίωσης: α) την αριστερή-μεταρρυθμιστική τάση, β) τη συντηρητική-fundamentalist τάση και γ) τον πνευματισμό των ανατολικών αιρέσεων,

α) Η αριστερή - Μεταρρυθμιστική τάση

Η θεολογία της απελευθέρωσης, μερικοί νεορθόδοξοι και νεοπροτεστάντες που ξανανακαλύπτουν στη σχέση με το Χριστό (σαν πρόσωπο, όχι σαν πνεύμα) την ουσία της θρησκείας τους - σε μια σχέση αδελφική, συναγωνιστική, προσωπική - ουσιαστικά φέρνουν το Θεό στα μέτρα του ανθρώπου. Η αντιπάθεια τους για την εξουσία που τους κάνει να απορρίπτουν με οργή τον εξουσιαστικό Θεό της Παλαιάς Διαθήκης εκμοντερνίζει τον Χριστιανισμό, τον κάνει ανθρώπινο. Προσαρμόζουν για την ώρα απηρχαιωμένα δόγματα στη σημερινή κατάσταση (με την επιλεκτική αναφορά) αλλά μακροπρόθεσμα θα οδηγήσουν σε μια ορθολογικοποίηση της ίδιας της εκκλησίας σαν οργανισμού. Το να λέει κάποιος ότι η επικοινωνία του με το Χριστό είναι «μυστήριο» είναι κατανοητό σαν προσωπική εμπειρία αλλά το να πρέπει να κάνει μόνιμα υπεκφυγές για να μην κατηγορήσει ανοικτά τον Πάπα ή τον Αρχιεπίσκοπο καταντά ψέμα. Αργά ή γρήγορα ή το ψέμα θα υποχωρήσει ή το ρεύμα θα εξαφανιστεί. Αναγκαστικά αν το ανανεωτικό ρεύμα επικρατήσει (και ουσιαστικά αυτή η προσαρμογή είναι η μόνη ελπίδα επιβίωσης των θρησκειών) θα δημιουργήσει μια θρησκεία της οποίας ο Θεός θα είναι, σε ανθρώπινα μέτρα - όχι σε απολυταρχικά όπως και τώρα. Θα μετατραπεί δηλαδή η εκκλησία σε ένα κοινωνικό χώρο συναντήσεων και συναισθηματικών τελετουργιών που θα συντηρούν μεν την εικόνα μιας ιστορικής παράδοσης αλλά ταυτόχρονα θα εκφράζουν τα πραγματικά προβλήματα των «πιστών» στην καθημερινότητα (είτε τα προβλήματα είναι τα υπαρξιακά των μεσοαστών, είτε τα ταξικά προβλήματα των φτωχών αγροτών της Λατινικής Αμερικής) σαν εκλογίκευση της δράσης των ανθρώπων στο σύγχρονο καπιταλισμό, ή των αντιδράσεων ενάντια του. Οι θρησκείες θα

προσφέρουν κοινότητα, μεταφυσική απόδραση (ή δικαιολόγηση) και θα συντηρούν μια αίσθηση ορίων και υπαρξιακού νοήματος σε ένα κόσμο που αυξανόμενα μεταβάλλει τα πάντα σε θεάματα.

6) Η συντηρητική τάση. Για τους συντηρητικούς τα πράγματα είναι ανάποδα. Η αναβίωση του δόγματος γι' αυτούς είναι καταδικασμένη σε θάνατο. Η ήττα του Μπους, τα σκάνδαλα των ευαγγελιστών στην Αμερική και οι υποχωρήσεις των μουσλάδων στην Περσία απέναντι στην «κοσμική»-δυτική επίδραση είναι χαρακτηριστικά. Η ήττα του δόγματος ωστόσο δεν σημαίνει τίποτα το ιδιαίτερο. Η συντηρητική αναβίωση είναι η άμυνα κοινωνικών στρωμάτων που νοιώθουν να κινδυνεύουν από πολιτιστική ή οικονομική κρίση. Είτε εξαφανιστούν, είτε όχι, αυτά τα στρώματα (κατά βάση οι μικρομεσαίοι στην Αμερική και ο «κόσμος του παζαριού» στο Ιράν) θα έχουν κερδίσει χρόνο για να προσαρμοστούν στη νέα κατάσταση. Οι Ευαγγελιστές παρά τον πνευματικό τους συντηρητισμό στήριξαν όλη τους την εκστρατεία στη νέα ηλεκτρονική τεχνολογία, όπως η τηλεόραση και κατέληξαν γιάπηδες του Θεού. Και η Περσία των Ιμάμηδων συμπληρώνει τώρα τον εκμοντερνισμό που ξεκίνησε ο Σάχης. Το συντηρητικό θρησκευτικό κίνημα μπορεί να χρησιμοποιηθεί σαν φασιστικό κίνημα αλλά ακόμα και σ' αυτή την περίπτωση θα οδηγήσει απλά στην ορθολογική καταστολή των κοινωνικών συγκρούσεων. Θα είναι, όπως είναι ο «ευαγγελισμός» στην Αμερική μια βιομηχανία του θεάματος, που συσκευάζει και πουλά Θεό.

γ) Ο πνευματισμός της Ανατολής και ο νεοπαγανισμός. Ο ανατολίτικος - πνευματισμός (Ζεν) είναι ίσως ο πιο ειλικρινής στις υποσχέσεις του. Εκτός απ' την εισαγωγή σε νέες φιλοσοφίες και πρακτικές (γιόγκα) η πεμπτουσία του (όπως απλώνεται στον δυτικό κόσμο) είναι ένας ιδιότυπος θρησκευτικός αθεϊσμός - οι άνθρωποι ενθαρρύνονται να βιώσουν μια εμπειρία χωρίς ιδιαίτερη αναφορά σε κάποιο συγκεκριμένο Θεό - ή στα πλαίσια μιας φιλοσοφίας ότι όλες οι θρησκείες έχουν τον ίδιο στόχο. Στην πρακτική του προέκταση ο ανατολίτικος πνευματισμός οδηγεί στην αντίληψη ότι οί άνθρωποι είναι μικροί θεοί ή ότι έχουμε όλοι το Θεό μέσα μας. Ο Θεός γίνεται καθημερινός, προσωπικός, σχεδόν ατομική ιδιοκτησία του καθενός.

Ακόμα και αν υπήρχε Θεός, θα έπρεπε να τον καταστρέφουμε

Η Βίβλος η οποία είναι ένα πολύ ενδιαφέρον και σε μερικές περιπτώσεις ένα εξαιρετικά διαυγές βιβλίο, εάν θεωρηθεί σαν ένα από τα αρχαιότερα δείγματα της ανθρώπινης σοφίας, εκφράζει αυτή την αλήθεια (ότι ο άνθρωπος σαν ον χαρακτηρίζεται από τη δύναμη της σκέψης και την επιθυμία της εξέγερσης) πολύ απλοϊκά στο μύθο του πρωπατορικού αμαρτήματος. Ο Ιεχωβάς (ο Θεός κατά τη βίβλο) ο οποίος ήταν ο πιο ζηλιάρης, ο πιο ματαιόδοξος, ο πιο άδικος, ο πιο αιμοδιψής, ο πιο δεσποτικός και ο πιο εχθρικός Θεός στην ανθρώπινη αξιοπρέπεια και ελευθερία - ο Ιεχωβάς λοιπόν δημιούργησε τον Αδάμ και την Εύα για να ικανοποιήσει κάποιο βίτσιο του - σίγουρα για να περνά τον καιρό του, ο οποίος πρέπει να ήταν βαρύς στην αιώνια εγωιστική του μοναξιά, ή ίσως και να ήθελε να έχει κάποιους νέους δούλους. Πολύ γενναιόδωρα έθεσε στη διάθεση τους ολόκληρη τη γη με όλα της τα φρούτα και τα ζώα και έθεσε μόνο ένα όριο σ' αυτή την απόλυτη ευτυχία. Τους απαγόρευσε ξεκάθαρα να αγγίξουν το δέντρο της γνώσης. Ήθελε κατά συνέπεια τον άνθρωπο να μην καταλαβαίνει τον εαυτό του, να μένει για πάντα ένα κτήνος, πάντα στα τέσσερα του μπροστά στον αθάνατο Θεό, το δημιουργό και αφέντη του. Αλλά εδώ παρεβαίνει ο Σατανάς, ο αιώνιος επαναστάτης, το πρώτο ελεύθερο πνεύμα και ο απελευθερωτής του κόσμου. Κάνει τον άνθρωπο να ντρέπεται για την κτηνώδη άγνοια και υπακοή του - τον απελευθερώνει, χαράζει ανεξίτηλα στο μέτωπο του την ελευθερία και

την ανθρωπιά με το να παρακινήσει να παρακούσει και να φάει από το μήλο της γνώσης.

Ξέρουμε τι ακολούθησε. Ο καλός Θεός, του οποίου η διορατικότητα, η οποία είναι μια από τα θεία χαρακτηριστικά του, θα έπρεπε να τον είχε προειδοποιήσει για το τι θα ακολουθούσε, ξέσπασε σ' ένα τρομερό και γελοίο θυμό - Καταράστηκε τον σατανά και τον άνθρωπο.

Ο Θεός παραδέχτηκε ότι ο Σατανάς είχε δίκιο - αναγνώρισε ότι ο διάβολος δεν παραπλάνησε τον Αδάμ και την Εύα με το να τους υποσχεθεί γνώση και ελευθερία σαν αμοιβή της πράξης ανυπακοής στην οποία τους προέτρεψε. Γιατί αμέσως μόλις έφαγαν τον απαγορευμένο καρπό, ο Θεός είπε στον εαυτό του:

«Προσοχή, ο άνθρωπος έχει γίνει ένας από τους Θεούς, να ξέρει το καλό και το κακό, πρέπει να τον σταματήσουμε λοιπόν από το να φάει το φρούτο της αιώνιας ζωής και να γίνει αθάνατος, σαν και εμάς». (Γένεσις, ψαλμ.)

Μιχαήλ Μπακουνιν

«Αθέλητες συνέπειες»: ή πως οι νεοθρησκευόμενοι μπορεί να γίνουν οι νεκροθάφτες του Θεού

Στην κλασική του μελέτη για τον προτεσταντισμό ο Max Weber παρατήρησε ότι ενώ οι πρώτοι προτεστάντες ήθελαν να βιώσουν το Θεό όσο πιο άμεσα γινόταν και να ζήσουν μια ζωή ασκητή-αγίου, η ορθολογική διαδικασία που κρυβόταν στην πρακτική τους, έφερε μετά τον καπιταλισμό - ένα σύστημα το οποίο απεχθάνονταν. Με τον ίδιο τρόπο, σαν «αθέλητη συνέπεια», η σημερινή αναβίωση, μέσα απ' την ορθολογικοποίηση της πρακτικής της, οδηγεί στην ανθρωποποίηση του Θεού. Αν οι επαναστάτες έφεραν τον παράδεισο στη γη - οι νεοθρησκευόμενοι θα φέρουν το Θεό στη γη να τον αποδώσουν μετά στον κάθε άνθρωπο προσωπικά, δημοκρατικά σαν ερωτικό βίωμα. Αυτός όμως δεν θα είναι πλέον Θεός - θα είναι ανθρωπίνη εμπειρία.

Δεν σχολίασα τους νεορθόδοξους ιδιαίτερα ούτε τους παλιούς ή νυν «συντρόφους». Όσο αφορά τους δεύτερους σέβομαι την επιλογή τους και ελπίζω να καταλαβαίνουν που οδηγά η πρακτική τους. Η νεοορθοδοξία σαν ρεύμα ταλαντεύεται νομίζω - ανάμεσα σε μια «Ερωτική-ανθρώπινη-αντιεξουσιαστική» τάση και μια φασιστική - εθνικιστική τάση που παραποιώντας και την ιστορία και τη θεολογία ονειρεύεται «Μεγάλες Ελλάδες» και «Ορθόδοξα τόξα». Αν η πρώτη τάση είναι ειλικρινής θα πρέπει κάποτε να δει ότι η «καθ' αυτούς ανατολή» δεν μπορεί να σταματά στα σύνορα του Έβρου. Είναι και οι Τούρκοι αδελφοί τους και η οργή που εκφράζει το αντι-δυτικό τους μένος πρέπει κάποτε να στραφεί και στην πραγματική ρίζα της αντίφασης - τον Ελληνικό εθνικισμό και τον εθναρχισμό που είναι μια ύβρις για την κοινότητα των πιστών και το «Αγαπάτε Αλλήλους» που οραματίζονται. Και θα πρέπει να το πάρουν απόφαση ότι η διαχείριση της εκκλησιαστικής περιουσίας (την οποία δεν θα εγκαταλείψουν βέβαια ποτέ παρά τα παραμύθια για τους 2 χιτώνες) σημαίνει ότι ήδη η εκκλησία λειτουργεί σαν ορθολογική καπιταλιστική επιχείρηση. Και θα πρέπει να μιλήσουν κάποτε ειλικρινά στους εαυτούς τους.

Η άλλη τάση της νεοορθοδοξίας που βλέπει ορθόδοξα τόξα και συμμαχίες και ονειρεύεται Ελληνοχριστιανικά ιδεώδη θα είναι η Ελληνόφωνη εκδοχή του Χομεϊνι. Όταν δηλαδή τους χρειαστούν οι αστοί και το κράτος για να επιβάλουν την τάξη. Αλλά και τότε ο Θεός δεν θα είναι τίποτε άλλο παρά μια κρατική ιδεολογία - το σύμβολο ενός κράτους που θα χρησιμοποιεί ορθολογικές-χειραγωγικές μεθόδους για να επικρατήσει. Ο Θεός, σ' αυτή την περίπτωση θα είναι απλά το θέαμα,

το καταναλωτικό προϊόν που θα πουλούν οι κυβερνώντες για να εμποδύνουν την εξουσία τους. Ήδη η πορεία του Σαββόπουλου από τα μοναστήρια στα στρατόπεδα με κηρύγματα ρατσιστικού μίσους και милитарιστικού πάθους είναι μια έκφραση αυτής της αθλιότητας.

Αναπόφευκτα ότι και να γίνει ο Θεός (προσωπικό βίωμα ή απεχθές σύμβολο) ο Μπάκουνιν είχε δίκιο - με μια μικρή παράφραση-προσθήκη.

«Ακόμα και αν υπήρχε Θεός θα έπρεπε να τον καταστρέψουμε» - Ναι η «καταστροφή» του θα είναι να τον φέρουμε εδώ στη γη, να ποτίζει και αυτός με τον ιδρώτα του αυτή τη γη στην οποία υποτίθεται «μας καταδίκασε». Νάναι αυτή η αποκαθήλωση η «εκδίκηση» του ανθρώπου για την πρωταρχική τιμωρία;

Ότι και νάναι θα το κάνουν πια αυτοί οι νέοι θρησκευόμενοι. Αυτοί θα τον φέρουν και θα τον θάψουν στη γη. Για τους υπόλοιπους πέθανε πριν 200 χρόνια.

Ανδρέας Παναγιώτου

Γιατί οι Θεοί του Ολύμπου ήταν καλύτεροι (ή η ανωτερότητα του Ελληνικού πολιτισμού)!

«Τι είναι Θεός - τι μη Θεός και τι το ανάμεσο τους» ρωτάει ο Σεφέρης. Ο μονοθεϊστικός ορισμός του Θεού παρουσιάζει ένα Θεό τρισδιάστατο, ένα Θεό χωρίς ανάγκες (παντοδύναμος), ένα Θεό χωρίς αρχή ή τέλος. Ο Μονοθεϊστικός Θεός είναι ένας γέροντας, (απεικονιζόμενος με γενιάδα αλλά χωρίς γεννητικά όργανα) που προκαλεί το φόβο και το δέος αφού αυτός ξέρει τα πάντα, καθορίζει το μέλλον και κρατάει στα δεφτέρια του την αρχή και το τέλος του ανθρώπου.

Ο Μονοθεϊστικός Θεός απειλεί «αν δεν είσαι καλός θα σε στείλω στην κόλαση»...

Ο Μονοθεϊστικός Θεός έχει μονάχα ένα πρόβλημα. Ένα πρόβλημα επικοινωνίας, που προσπάθησε να το λύσει αποστερώντας, ή τελοσπάντων ορίζοντας στη γη αντιπροσώπους - ερμηνευτές του έργου του.

Ο Μονοθεϊστικός Θεός απαιτεί μια εκκλησία για να μπορέσει να γίνει πιστευτός, μια εκκλησία που μεσολαβεί, που κρίνει, που απορρίπτει τον άνθρωπο. Ο Άνθρωπος - το ύστατο, το τελειότερο δημιούργημα του Θεού είναι φτιαγμένος λέγει «κατ' εικόνα και καθ' ομοίωσιν του Θεού». Άρα ο άνθρωπος είναι παντοδύναμος, άρα ο άνθρωπος δεν έχει ανάγκες, άρα ο άνθρωπος δεν έχει αρχή εις τέλος... Μα αν είναι ποτέ δυνατό;

Στην Ελλάδα, στις χώρες της Σκανδιναβίας, στην Ινδία στη Μεσοποταμία είχαν κάποτε άλλους Θεούς. Θεούς που αντιπροσώπευαν το καλό και το κακό, τη νύκτα και τη μέρα, Θεούς που πολεμούσαν και Θεούς που όριζαν τα στοιχεία και τα στοιχεία της φύσης.

Το Ελληνικό Δωδεκάθεο (γι' αυτό ξέρω, γι' αυτό θα μιλήσω) είχε ακόμα μια ιδιαιτερότητα: κανένας θεός δεν ήταν αποκλειστικά καλός ή κακός ήταν όλοι τους καλοί και αγαθοί μα ήταν επίσης πονηροί, ζαβολιάρηδες, ζηλόφθονοι και φυγόπονοι, αγαπούσαν το φαί, το ποτό, δεν ήταν πάντα δίκαιοι. Οι Θεοί έγιναν

Θεοί αφού νίκησαν τους προηγούμενους κυρίαρχους - Τιτάνες - του κόσμου.

Οι Θεοί του Ολύμπου ερωτεύονται θνητούς και ημίθεους και έκαναν εξώγαμα παιδιά και όταν κάποιοι από τους Θεούς, αμάρταναν, τιμωρούνταν... Ούτε ο αρχηγός τους ο Δίας μπορούσε να ξεφύγει. Οι Θεοί μπορούσαν να είναι άδικοι και να κάνουν λάθη. Οι Θεοί - 6 γυναίκες 6 άντρες - δεν υπήρχε ούτε πρόνοια για ισομισθία τότε - δεν απαιτούσαν ούτε ανθρωποθυσίες, ούτε ασκητισμό, ούτε μοναστικό βίο, αντίθετα προστάτευαν το θέατρο, την τραγωδία, την κωμωδία, τη σάτυρα... Βλέπεις, το πνεύμα δεν μπορεί να δημιουργήσει μέσα σε περιορισμούς, στενοκεφαλίες, σε κανόνες σχολαστικούς και αντιρρήσεις γελοίες, σε συμφεροντολογικές και κουτές διατάξεις.

Βλέπεις, οι Θεοί του Ολύμπου ήταν φτιαγμένα «κατ' εικόνα και καθ' ομοίωση του ανθρώπου» και τη ζωή τους όριζε το πάθος του ανθρώπου...

Η.Λ.

Χρειάζεται Αγγλική Μετάφραση, Χρειάζεται Τούρκικη Μετάφραση, Τραίνο στην πόλη (Τεύχος 10), Δεκαετία 1990-1999, Λεμεσός, 1993, Θρησκεία, Χριστιανισμός

From:

<https://movementsarchive.org/> - Κυπριακό Κινηματικό Αρχείο

Cyprus Movements Archive

Kıbrıs Sosyal Hareket Arşivi

Permanent link:

https://movementsarchive.org/doku.php?id=el:magazines:traino:no_10:religion2&rev=1598703205

Last update: 2025/04/20 19:47

